

REFERENCES

- 1.K. Bahanov Learning History at School Innovative Aspects / K. Bahanov. X. the Basics group. 2005. 384 p
- 2.Vagin AA Methods of teaching history in high school / AA Vagin. M.: 1968.434 p.
- 3.Vingranovsky M. Severin Nalivayko: novel / M. Vingranovsky; pre. I. Dziuba. K.: Rainbow, 1996. 400 p.
- 4.Zagrebelnaya NI, Uhal VM Theoretical and methodological foundations of the use of fiction in the history of Ukraine in the 9th grade (on the example of the study of the theme "Russian-French War of 1812 and Ukraine") / Zagrebelnaya NI, Uhal VM // Problems of Ukrainian History XIX - early. XX century. 2013. Type 21. p. 290-300.
- 5.Erokhina MS Historical personality: modern methods of study // Teaching history at school. - 1996. - № 6. P. 50-52.
- 6.Zheliba O. «Methods of teaching history by means of conditionally graphic visualization. Tutorial." - N.: NDPU them. M. Gogol, 2003. 147 p.
- 7.Kambalova Ya. M. Methodical Aspects of Formation of Knowledge on the Historical Personality in Pupils of the Secondary School: On the Example of the Theme "Cyril and Methodius Society" / Ya. M. Kambalova // History at School. MP Dragomanov. 2016. WITH. 5-8.
- 8..Kolyada IA History of Ukraine (1914-1939) in artistic and literary images: Textbook / Kolyada I, N.Zagrebelna, N.Poralo. - K.: 2004. 272 p.
- 9.Kolyada, IA Russo-French War of 1812 and Ukraine: (I. Kotlyarevsky - the organizer of the Cossack regiments in the war of 1812): theoretical and methodological foundations of the use of historical portraits in lessons on the history of Ukraine in grade 9 / I Christmas // History at school: scientific method. . for teachers. - 2012. - № 10. P. 32-36.
- 10.Kolyada IA. Formation of ideas about the form of social protest "Opryshkivsky movement" by means of fiction at lessons of Ukrainian history in grade 8 / Igor Kolyada, Nina Zagrebel'na, Yuriy Yakushchenko // Problems of didactics of history: collection of scientific works / Kamenets -Podilskyi Nat. them. I. Ogienko. - Kamianets-Podilskyi: Ivan Ogiyenko KPU, 2018. - Issue. 9. P. 148-156.
- 11.Kolyada IA Formation of the idea of social movements and protests in the lessons of history of Ukraine in grade 9: to the problem of personalization of historical knowledge of students / Igor Kolyada, Vladislav Klodnitsky // Problems of didactics of history: collection of scientific works / Kamenets-Podilskyi nat. . them. I. Ogienko. - Kamianets-Podilskyi: Ivan Ogiyenko KPU, 2018. - Issue. 9. P. 122-133.
- 12.Lepiavko S. Severin Nalivayko // Holders of the Hetman's Mace: Historical Portraits / Author of the Preface by VA Smoly. - K.: Warta, 1994. - P. 53-85.
- 13.Melnik AG Methods of teaching history in high school / Melnyk AG - K.: High school. 1974. 222 p.
- 14.Tobolin V. Study of the life and activity of historical persons through the use of portraits. History in Ukrainian schools. 1999. № 1
- 15.Tsvikalskaya G.O. The use of fiction in the lessons of USSR history in grades 8-9. / Tsvikalskaya G.O. - K.: Soviet school. 1958. 159 p.

УДК 378.147: 314

Онищенко Неля,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова
Київ, Україна

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ПРЕДМЕТІВ ДО ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ ЛІЦЕЮ

Проаналізовано особливості національної ідентичності в учнів ліцею. Визначено поняття та описані елементи, що складають те, що називається «національною ідентичністю». Розроблено теоретичні основи застосування теорії національної ідентичності вчителями суспільствознавчих предметів в учнів ліцеїв.

Ключові слова: національна ідентичність, суспільствознавчі предмети, ліцей.

Готовность будущего учителя обществоведческих предметов к формированию национальной идентичности учащихся лицея

Проанализированы особенности национальной идентичности в учащихся лицея. Определено понятие и описаны элементы, составляющие то, что называется «национальной идентичностью». Разработаны теоретические основы применения теории национальной идентичности учителями обществоведческих предметов в учащихся лицеев.

Ключевые слова: национальная идентичность, обществоведческие предметы, лицей.

Ready of the future teacher of social science subjects for the formation of the national identity of lyceum students

Peculiarities of national identity of lyceum students are analyzed. The concepts and elements that make up what is called "national identity" are defined and described. Theoretical bases of application of the theory of national identity by teachers of social sciences at pupils of lyceums are developed.

Key words: national identity, social sciences, lyceum.

Постановка проблеми. Національна ідентичність та пов'язані з нею явища в основному досліджувались як частина соціології, антропології та політології, оскільки психологія була менш зайнята цим питанням. Національна ідентичність із усіх видів соціальної ідентичності мала найбільший вплив на історичні події. Наслідки для людської раси протягом історії були як позитивними, так і негативними.

Значення цього явища має не лише теоретичне, але й практичне значення для заохочення міжнародної толерантності. В останні роки національна ідентичність є темою, яка цікавить багатьох дослідників, головним чином через політичні події та часті конфлікти, пов'язані з етнічною приналежністю.

Завдяки геополітичним змінам у Європі присутній зростаючий інтерес різноманітних суспільних наук до національної ідентичності, а отже і кількість різноманітних досліджень у цій галузі.

Аналіз новітніх досліджень. Питання національної ідентичності є становленням, розвитком та існуванням держави, що перебувало у полі зору дослідників, які намагалися розв'язати його з точки зору суспільних цінностей та запитів.

Підходи до дослідження національної ідентичності у філософії знаходимо у працях О. Білого, Є. Бистрицького, Р. Зимовця, Р. Кобець, С. Лозниці, С. Пролєєва, В. Кременя, В. Ткаченка.

У психології національну ідентичність досліджували Д. Абрамс, М. Боришевський, Е. Еріксон, Е. Зеєр, С. Страйкер, Д. Тьорнер.

Педагогічні дослідження національної ідентичності представлено працями Р. Сойчук, І. Шкільної.

Метою статті є висвітлення методологічних засад підготовки майбутніх вчителів суспільствознавчої галузі до формування національної ідентичності учнів ліцеїв.

Методи дослідження. Теоретичну основу дослідження становлення наукові праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з тематики дослідження. В ході дослідження були використані наступні методи: системний підхід – для розкриття цілісності об'єкта дослідження та аналіз публікацій, змісту сайтів за темою дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як соціальна істота, кожна людина має усвідомлювати свою соціальну ідентичність, тобто з'ясовувати свою ідентичність стосовно країни, етнічної приналежності та культури. Коли люди проявляють свою справжню внутрішню сутність, вони відчують, хто вони є насправді. Вони можуть отримати почуття належності з точки зору культури та національності, а також почуття самовизнання та прийняття від своєї країни та суспільства. Тому зрозуміло, що національна ідентичність формується поступово. Вся ідентичність серед етнічних груп є фундаментальним вираженням національної ідентичності. Врешті-решт з'являється єдина національна ідентичність.

Глобалізаційні процеси послаблюють національну єдність багатьох країн, тому в сучасному світі для дотримання внутрішньодержавних загальнонаціональних інтересів особливого значення набуває формування учнів ліцеїв національної ідентичності як інструменту гармонізації міжетнічних і соціокультурних відносин. У сучасному світі для кожної держави питання національної ідентичності є одним з найбільш важливих. Без національної єдності, почуття національної спільноти, загальних національних інтересів і цінностей, неможливо уявити сильно державу. Сьогодні національна ідентичність є основною формою колективної ідентифікації. Незалежно від почуттів окремих людей, вона забезпечує домінуючий критерій культури та ідентичності, єдиний принцип управління та головний напрямок соціальної та економічної діяльності.

Центральним для психологічного функціонування членів етнічних груп є почуття належності до етнічної групи (включаючи сприйняття, мислення, поведінку та емоції, пов'язані з цією етнічною групою). Національна ідентичність походить від особистого визнання, що стосується етнічної групи, включаючи цінність та емоції, що надаються цій ідентичності.

Національна ідентичність – це серцевина державотворчого духу та психології, що є загальним ставленням до нації (включаючи виробництво, життя тощо). Особи нації отримують почуття належності та національної ідентичності за допомогою мови та культури. Нація – це спільнота, побудована на основі однієї мови, історії та культури. Він розробляється поетапно на основі конкретної мови або символів.

Національну ідентичність можна визначити як сукупність пізнань та емоцій, що виражають стосунки людини з нацією [4, с.72].

Національна ідентичність – це суб'єктивна конструкція, що відрізняється від поняття «національність», що є об'єктивним маркером приналежності особи до нації. Громадянство, як правило, призначається державою шляхом офіційної реєстрації та видачі відповідних документів.

Національна ідентичність – це складне поняття, яке включає такі компоненти [5, с.181].

1. Суб'єктивне переконання щодо того, до якої нації людина належить.
2. Сильне почуття національної приналежності як частини ідентичності особистості.
3. Емоції (позитивні чи негативні) щодо нації.
4. Стереотипи про типові характеристики та риси людей, що належать або до власної національної групи, або до інших національних груп.
5. Суб'єктивний досвід інклюзивності та сприйняття себе подібним до інших членів групи за важливими ознаками, що визначають групу.
6. Суб'єктивні думки щодо поточних цілей та проблем нації.

7. Знання та готовність до інтерналізації національної культури та цінностей та дотримання національних норм поведінки

Національна ідентичність – це соціальна конструкція; тому вона може змінюватися залежно від психосоціальних обставин. Більшість людей виражають певний ступінь національної ідентичності; проте його вираження зростає в ситуаціях, коли приналежність для нації стає особливо помітною, наприклад, під час міжнародних спортивних подій або коли існує потенційна загроза національній ідентичності, наприклад під час міжкультурної зустрічі. Хоча більшість людей мають єдину національну ідентичність, інші, які за народженням чи за вибором, що належать до кількох націй, можуть мати окремі національні ідентичності, що стосуються кожної з цих націй.

Наприклад, люди, батьки яких походять з різних країн можуть мати різні національні особливості. Офіційне громадянство є загальноновживаним маркером національної ідентичності, але воно не є ні необхідною, ні достатньою умовою національної ідентичності. Можна сформувати національну ідентичність, яка стосується нації, якій не належить, але бажає належати, а також можливо мати слабку національну ідентичність, що стосується нації, якій насправді належить. Цінність та емоції, пов'язані з національною ідентичністю, німецький вчений в основному складаються з трьох частин: розуміння конкретного життя; історичний процес етнічної взаємодії; і ландшафт. Найбільш часто вивчаються компоненти національної ідентичності, що включають ідентифікацію з нацією, ставлення до нації та національні стереотипи.

Спираючись на літературу, Е. Сміт [2, с.21] вивів сім положень про «основу націоналістичну доктрину»:

1. Людство природним чином поділяється на нації.
2. Кожен народ має свій особливий характер.
3. Джерелом незручної політичної влади є нація, весь колектив.
4. Для свободи та самореалізації чоловіки повинні ототожнюватися з нацією.
5. Нації можуть бути здійснені лише у власних державах.
6. Лояльність до національної держави замінює інші лояльності.
7. Першочерговою умовою глобальної свободи та злагоди є зміцнення національної держави.

Учні розвивають свою національну ідентичність відповідно до своїх зрілих когнітивних здібностей та їх соціалізація вдома та в ліцеї. У ліцеї підлітки меншин відзначають більш сильну національну ідентичність, ніж вдома. Вони ще до навчання в ліцеї вже мають національну ідентичність різного ступеня зрілості, проте потреба в її подальшому формуванні залишається актуальною, оскільки ці люди є інтелектуальним потенціалом нації: саме вони будуть реалізовувати у своїй майбутній громадянській і професійній діяльності пріоритетні завдання розвитку суспільства. У зв'язку з цим особливу значимість в системі вивчення суспільних предметів у ліцеї набуває виявлення можливості педагогічного супроводу процесу подальшого формування національної ідентичності учнів як над етнічної причетності до соціально-культурного, громадянського та загальнонаціонального простору.

У нашому дослідженні під «формуванням національної ідентичності» учнів ліцею розуміється цілеспрямований педагогічний вплив, коригування та актуалізація їх національної ідентичності за допомогою вибудовування перспективи її подальшого розвитку.

Національна ідентичність формується суспільством, яке в ній існує. Система освіти, поряд із мас-медіа та іншими державними установами, відіграє значну роль у побудові та нав'язуванні національних ідентичностей та створенні національних міфів, визначенні цінностей, національних цілей та норм поведінки. Національна система освіти матиме велике значення впливу на національну ідентичність учнів. Крім того, погляди та цінності вчителів суспільних предметів на національну ідентичність своїх дітей.

Освіта, яку отримують учні в ліцях, – це те, що формує ідентичність країни, де освіта суттєво впливає на життєві можливості для набуття гарної якості та самобутності. Тому якісна суспільствознавча освіта – це динамічне поняття змін, яке еволюціонує з часом та змінюється в контексті соціальних, економічних та екологічних ситуацій. Очевидно, що готовність майбутнього вчителя суспільствознавчих предметів до формування національної ідентичності учнів ліцею відіграє дуже важливу роль у передачі та вихованні цінностей, які, у свою чергу, визначають поведінку, ставлення та реакцію відповідальних громадян. Неуспішність у формуванні національної ідентичності зумовлена компонентами системи освіти. Усі члени суспільства, включаючи вчителів, навчальні заклади (зокрема, ліцеї) та зобов'язання уряду, мають брати участь у вдосконаленні освіти.

Наприклад, майбутні вчителі суспільних предметів також мають мати сильну ідентичність і одночасно тверду відданість у вихованні почуття національної ідентичності серед учнів ліцеїв. Уряд має відігравати важливу роль у розвитку національної освіти. Він включає забезпечення належної освіти в ліцеї, піклування про добробут вчителів та уникнення перетворення освіти як політичного середовища.

Режим мислення вчителя має великий вплив на учнів ліцеїв. У процесі вивчення суспільних предметів допоможе учням ліцею аналізувати проблеми з полікультурної точки зору та зміцнювати культурну ідентичність учнів. Національна ідентичність має бути представлена в позитивних категоріях, таких, наприклад, як «я пишаюся, що я – громадянин України», «ми – українці». І тут важливо те, які

використовуються обґрунтування такої позиції. Саме грамотне обґрунтування дозволить сформувати дбайливе ставлення до національного надбання, представленому у вигляді героїчного історичного минулого, унікальних культурних цінностей, природних багатств, що в кінцевому підсумку дозволить відгородити суспільство від негативного впливу, зберегти цивілізаційне своєрідність. Для формування національної ідентичності ключову роль відіграють культура і історія. Тому вона має будуватися насамперед на ідеології загальних культурних цінностей та історичній пам'яті, які здатні підтримувати стійкий рівень розвитку соціальної солідарності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, формування національної ідентичності учнів ліцею вчителями суспільствознавчих предметів змістовно інтегрує досягнення з різних наук з метою підготувати їх до умов життя в суспільстві, до вирішення практичних завдань, що виникають в процесі їх діяльності. В основі змісту суспільствознавчих предметів в ліцеї знаходиться людина у взаємодії з навколишнім світом і суспільством, що підкреслює готовність майбутнього вчителя суспільствознавчих предметів до формування національної ідентичності учнів ліцею.

Проведення дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї багатогранної проблеми. Перспективними напрямками подальших наукових розвідок, на наш погляд, може стати пошук нових форм і методів формування національної ідентичності учнів ліцеїв.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакка Т. В. Методика формування практичних умінь майбутніх вчителів суспільствознавства в процесі реалізації підходів до запровадження громадянської освіти. Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, О. Л. Макаренко. К.: Вид-во НПУ. 2001. Випуск 40. С. 36–37.
2. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. К.: Основи, 1994. 360 с.
3. Barrett, M. (2005). National identities in children and young people. In S. Ding & K. Littleton (Eds.), *Children's personal and social development* (pp. 181–220). Milton Keynes: The Open University/Blackwell
4. Barrett, M., & Davis, S. C. (2008). Applying social identity and selfcategorization theories to children's racial, ethnic, national and state identifications and attitudes. In S. M. Quintana & C. McKown (Eds.), *Handbook of race, racism and the developing child* (pp. 72–110). Hoboken: Wiley

REFERENCES

1. Bakka TV Methods of forming practical skills of future teachers of social sciences in the process of implementing approaches to the introduction of civic education. Scientific notes: Collection of scientific articles of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov / Encl. P.V. Dmitrenko, OL Makarenko. K.: Published by NPU. 2001. Issue 40. S. 36–37.
2. Smith ED National identity. K.: Osnovy, 1994. 360 s.
3. Barrett, M. (2005). National identities in children and young people. In S. Ding & K. Littleton (Eds.), *Children's personal and social development* (pp. 181–220). Milton Keynes: The Open University/Blackwell
4. Barrett, M., & Davis, S. C. (2008). Applying social identity and selfcategorization theories to children's racial, ethnic, national and state identifications and attitudes. In S. M. Quintana & C. McKown (Eds.), *Handbook of race, racism and the developing child* (pp. 72–110). Hoboken: Wiley